

FAKTABLAD

Så här får vi maten att räcka till alla!

matRätt

Så här får vi maten att räcka till alla!

Jorden är en blå planet. Endast en knapp tredjedel av jordens totala yta täcks av land, resten är hav. Av landytan utgörs ungefär 30 procent av skog, 40 procent av jordbruksmark och 30 procent av annan mark, bland annat bebyggelse och infrastruktur, till exempel vägar och järnvägar. När våra förfäder var jägare och samlare överlevde de på det som naturen kunde leverera, utan någon större påverkan på ekosystemen. Skulle vi levt på samma sätt idag i Sverige hade maten räckt till cirka 40 000 personer, men människan har utvecklat sättet att odla mark och att hålla djur. Den mat som produceras på jorden, på land och i vatten, måste räcka till alla, samtidigt som vi måste se till att produktionen är hållbar och inte urholkar jordens resurser.

Produktionen av mat behöver bli mer effektiv

Enligt FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation, FAO, behöver produktionen av mat på jorden öka med cirka 60 procent till år 2050. Under de senaste 50 åren har arealen åkermark i världen ökat med 12 procent. Under samma period har jordens befolkning mer än fördubblats. Så det är främst på grund av en effektivare produktion som den ökande befolkningen har kunnat försörjas, något som kommer bli än viktigare i framtiden.

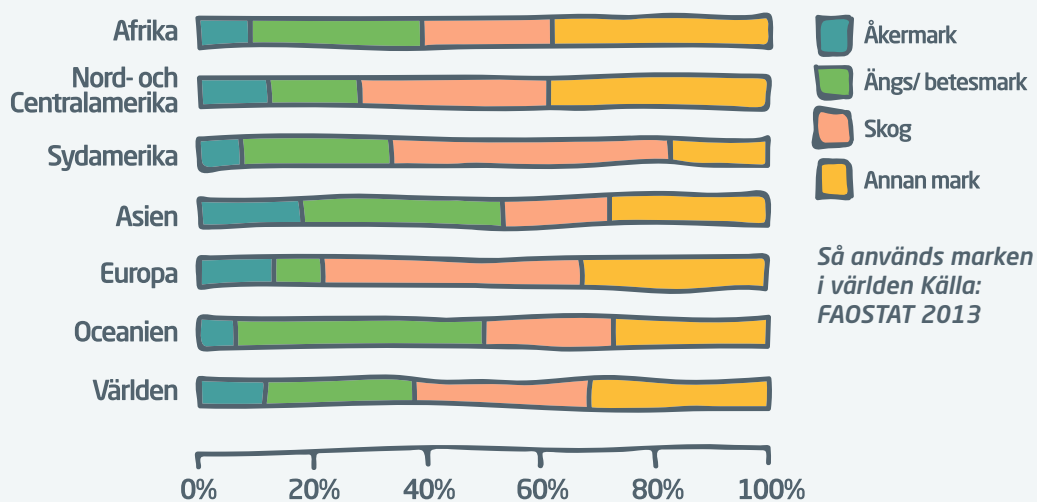
Vi måste vara rädda om åkermarken

Förutsättningarna för att öka ytan av odlingsmark är begränsad och enligt FAO:s bedömningar är det främst i delar av Sydamerika och i Afrika som det är möjligt. Utökningen av åkermarken sker ofta på bekostnad av skog eller gräsmarker. Årligen omvandlas 8 miljoner hektar regnskog och savann till åkermark eller bete, vilket påverkar växt- och djurlivet där. Samtidigt försvinner mellan 5 och 10 miljoner hektar åkermark årligen. Det sker genom att jordar blir öken, att de försaltas, bebyggs eller försvinner med vind eller vatten.

Källa: SCB och Jordbruksverket

I Europa och även i Sverige försvinner också åkermark och naturbetesmark. Ofta blir den istället skog.

Att odlingsmark försvinner gör att den yta som ska försörja världens befolkning med livsmedel stadigt minskar. Visserligen kompenseras den krympande arealen av att produktionen av livsmedel blir alltmer effektiv, men vi måste samtidigt vara rädda om den jord som finns. Vi behöver odla effektivt samtidigt som vi inte får utarma jorden.

Vi måste vara rädda om färskvattnet

Vatten är en förutsättning för att odla och för att föda upp djur. Livsmedel kräver olika mycket vatten när de produceras och det finns olika mycket vatten i världens länder. I hela världen används omkring 70 procent av färskvattnet till bevattning inom jordbruket. Hälften av de grödor som används till livsmedel odlas på varma platser där man måste pumpa upp grundvatten för att bevattna skördarna.

Eftersom användningen av vatten i många länder är för hög i förhållande till tillgången sjunker grundvattennivåerna. Några sådana områden är Indien, Pakistan, södra Europa och västra USA. Stigande temperaturer, i kombination med en stor efterfrågan på "törstiga" grödor som ris och nötter, kan leda till att viktig jordbruksmark torkar ut. Hälften av åkermarken i världen går idag åt till att odla mat till djur. Det går åt upp till fem gånger så mycket vatten för att producera kött som för att producera vegetariska alternativ som bönor och linser. Komjök kräver tre gånger så mycket vatten som havre- och sojabaserade drycker.

För att komma tillrätta med problemen behöver nya tekniker användas för bevattning. Då kan vattenförbrukningen i jordbruket halveras. Andra åtgärder är att utveckla och välja grödor som tål torka och att använda regnvatten mer.

Vi behöver jordbrukare som fortsätter att skapa bra miljöer för pollinatörer

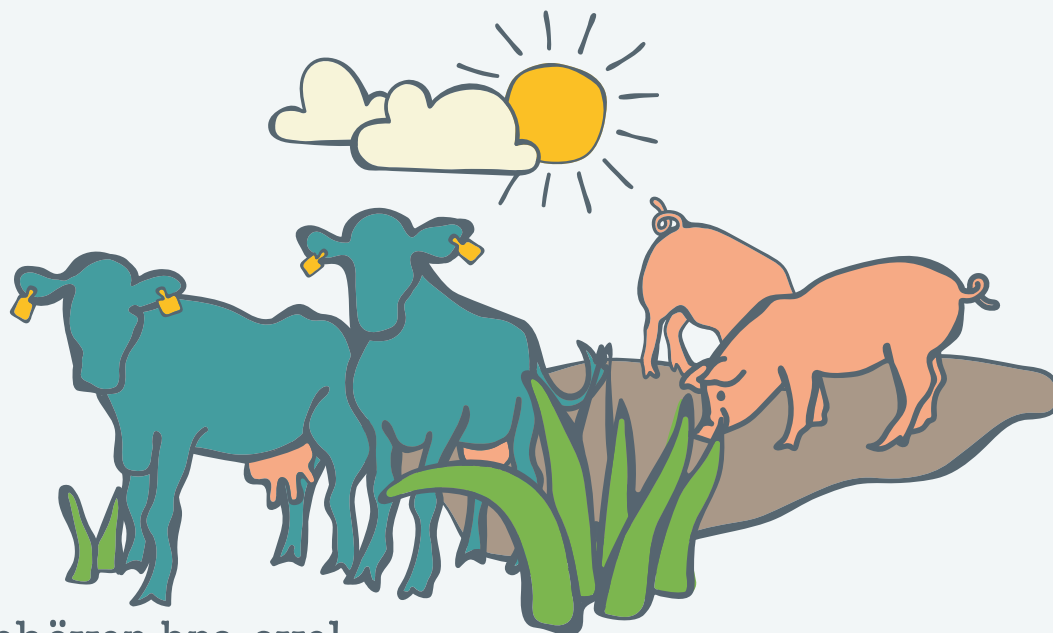
Grunden för att många grödor och vilda växter ska bära frukt och föröka sig är att de blir pollinerade av insekter. Två tredjedelar av alla odlade grödor i världen växer bättre med hjälp av pollinatörer. En god pollinering gör att skördarna ökar och den ger också produkterna en högre kvalitet. Olika pollinatörer behövs till olika grödor. I Sverige är tambin viktiga pollinatörer, men de räcker inte för att pollinera alla typer av växter. Vilda pollinatörer, som vildbin, humlor och blomflugor har minst lika stor betydelse. Pollinatörer trivs när jordbrukare bevarar eller sår blommande växter.

Vi behöver anpassa växterna efter nya förutsättningar

För att få höga skördar, behöver de växter vi odlar ha egenskaper som passar bra i vårt klimat och för det sätt vi odlar på. Vi behöver därför bevara de sorter som finns idag eftersom de under lång tid anpassat sig efter den miljö de lever i. Men växterna behöver också utvecklas för att möta nya utmaningar.

Växtförädling innebär att man ändrar uppsättningen av egenskaper hos en växtart, så att man får en sort med nya egenskaper. Man kan till exempel förändra växtens gener och får en genetiskt modifierad organism, en GMO. Vid traditionell växtförädling korsar man istället sorter för att få nya varianter. När man använder genteknik går det att göra fler ändringar på ett mer kontrollerat sätt. Men det kan också vara riskabelt. Man måste därför bedöma riskerna med alla GMO innan de får användas. Man får bara använda de som är säkra för miljön och hälsan.

Vi behöver bra avel av djur för en hållbar produktion

Att avla är att planera befruktningen hos djur så att de får ungar med önskvärda egenskaper, till exempel att ge så mycket kött, ägg eller mjölk som möjligt. Samtidigt vill vi ha friska och sunda djur. Aveln är alltså viktig för att få en hållbar och effektiv produktion av livsmedel och för att djuren ska må bra men den måste bedrivas på ett ansvarsfullt sätt. Avel på djur har funnits länge. De nötkreatur och tamgrisar som finns nu har till exempel avlats från uroxen respektive vildsvinet. Avel behövs också för att bevara hotade raser av till exempel kor, får och höns.

Vattenbruk ger protein som är hållbart producerad

Vattenlevande djur och växter produceras i vattenbruksanläggningar och kan bidra till en stor del av den framtida matproduktionen. Redan idag produceras hälften av all den fisk vi äter i världen inom vattenbruket och enligt FAO (FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation) är det den form av matproduktion som ökar allra mest i världen.

Vattenbruket i Sverige och i världen har stor potential att producera mat på ett hållbart sätt. I Sverige produceras det fisk, skaldjur och alger i vattenbruksanläggningar men i liten skala än så länge.

Redan idag har många vattenbruk en miljömässigt hållbar produktion och med nya tekniker kommer den andelen att kunna öka. Att välja vattenbruksprodukter är därför ett bra alternativ till vildfångade produkter från känsliga bestånd.

Vi måste se till så att alla kan få den mat de behöver

Orsaker till att människor svälter är att de inte har råd att köpa mat eller att maten inte når de som behöver den. Det handlar om felaktig fördelningspolitik och om olika typer av konflikter som hindrar transporter och försäljning.

Världsbanken har konstaterat att tillväxt inom jordbruket är särskilt viktigt för att minska fattigdomen. Det beror på att många av världens fattiga bor på landsbygden och får sin försörjning från just jordbruket. Sverige har en politik som innebär att beslut om jordbruk och handel som fattas här ska ta hänsyn till jordens fattiga. Sverige har även varit drivande inom EU för att EU:s gemensamma politik som rör jordbruk inte ska missgynna fattiga länder.

Vi kan inte slänga mat.

För att maten ska räcka till fler människor i framtiden måste vi också sluta slänga mat i onödan. Om den mat som slängs istället skulle ätas upp skulle maten kunna räcka till fler.

Matsvinn finns i hela livsmedelskedjan, hos den som odlar växter eller föder upp djur, på vägen till och i butikerna, i restauranger och storkök och i våra hushåll. En del av matavfallet, som till exempel skal och ben, är oundviklig men en del mat slängs i onödan. Den allra största delen av den mat som slängs, slängs av dig och mig i våra hem.

Varje år slängs
48 kg
mat och dryck per
person i Sverige

Vi behöver ha en beredskap för kriser

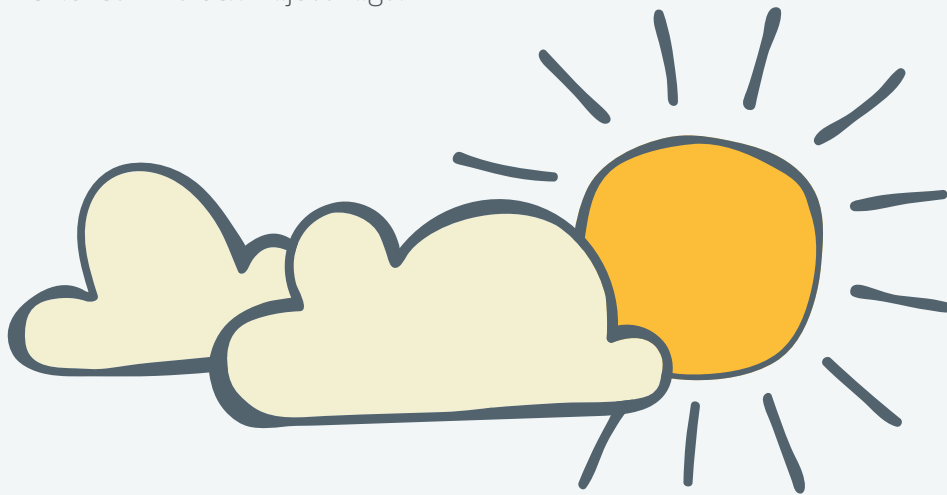
För att producera mat krävs att en mängd faktorer samverkar och fungerar utan problem, allt från väder till transporter och IT. Men ibland inträffar det kriser som äventyrar produktion och handel och därmed även vår möjlighet att konsumera vissa livsmedel. Det kan handla om klimatförändringar, utbrott av smittsamma djur- eller växtsjukdomar, krig, föroreningar av vatten, IT-problem eller handelspolitik.

Svenska matproducenter kan producera nödvändiga livsmedel, men vi är trots allt beroende av att importera exempelvis drivmedel till jordbruksmaskiner, mineralgödsel till åkrar och proteinfoder (soja) till djur. En del produkter vi gärna äter kan inte produceras i Sverige, framför allt livsmedel från varmare klimat. Exempel på det är bananer, te, apelsiner och kakao. Uppstår störningar i länder där dessa produkter växer påverkar det även svenska konsumenterna.

Produktionen av livsmedel är med andra ord känslig för störningar. Därför är det viktigt att ha en beredskap för kriser. I länder med låg beredskap, eller som importerar mycket livsmedel, samt i fattiga länder, drabbas konsumenterna hårdare än om det blir en kris i Sverige.

Vi måste satsa på forskning och utbildning

Den ökande efterfrågan på mat i kombination med klimatförändringarna gör att det finns ett stort behov av att utveckla produktionen av mat och göra den mer effektiv. Satsningar på forskning och utbildning är därför viktiga. Producenter av livsmedel behöver även rådgivning för att utveckla sina företag och göra dem ännu mer lönsamma och miljövänliga.

matRätt

Hitta fler material från MatRätt på:
www.gratisiskolan.se

